

УДК 73(477.87):7.071.1

Ліанна Бокотей

мистецтвознавець,
кандидат педагогічних наук

Скульптура Закарпатського поставангарду — пластичні образи Ловранта Бокотей

© Бокотей Л., 2017

<http://doi.org/10.5281/zenodo.573821>

Анотація. Проаналізовано пластичні образи трансавангардиста Ловранта Бокотей. Описується сучасне мистецтво як засіб пошуку ідей, що допоможе відновити втрачений зв'язок між тимчасовим і вічним, земним і небесним (матеріальним та ідеальним). У автора сформувалася своєрідна технологія створення скульптури за допомогою лише бензопили. Завдяки своїм експериментам з формою у його роботах відстежується принцип пластичного вираження у трьох тематично-образних групах.

Ключові слова: трансавангард, бриколаж, пластична форма, архетип, «а-ля буккеронеро».

Актуальність дослідження. Можливо не має людини, що не відчула б дивовижного впливу мистецтва. Продукт естетичного ставлення до світу, воно надто різниться від інших діяльностей, що формують світ людського буття. Контакт з ним не потребує спеціальних зусиль, адже здійснюється через переживання, де людина виступає у повноті своїх інтересів, потреб та здібностей.

Митці прагнуть висловити зміну ставлення людини та природи, культури й трансцендентного начала, що пронизує світ. Поновити втрачений зв'язок з універсумом, відтворити нову духовну цінність у світі, де абсурд здається єдиною нескоромованою цінністю.

Велич нашого карпатського краю підносить на мудрість народного епосу, який оточує нас. Тільки тут не можна не розуміти талановитого народу, який з давніх-давен заселив Карпати, навчився виживати в цьому краї, полюбив його, зумів використати дари гір для свого життя, у пісні й праці творити дерев'яні речі

для вжитку, прикрашаючи їх чудовою різьбою, випалюванням, інкрустацією металом, бісером, різними породами деревини.

Початки української скульптури губляться в глибині віків разом з початками історії українського народу. З певністю можна твердити, що скульптура в Україні процвітала і у формах монументальних, і у формах дрібних пластичних виробів ще задовго до розповсюдження християнства. Прикладом таких стародавніх скульптур є кам'яні баби, які були розповсюджені майже по всій території України, жіночі статуєтки, віднайдені при дослідженні трипільської культури та ін.

Помітних успіхів досягла різьба на Закарпатті. Відродження давніх традицій місцевої фігурної та рельєфної різьби пов'язане з іменем майстра В.І. Свида, творчість якого є прикладом продовження і розвитку народних традицій в скульптурі.

XXI ст. – якісно новий етап у розвитку національного мистецтва на Закарпатті, який характеризується: збереженням традицій, осмисленням значущості художньої спадщини; потягом до експерименталізму, оновлення мови мистецтва, його тематичного, жанрового та образного кола; насиченням репертуару світовою класикою та сучасним художнім надбанням; орієнтацією на нові, мобільні, ідеологічно вільні форми організації художнього життя (фестивалі) та створення нових колективів митців (об'єднання, студії, антрепризи та ін.); насиченням новими явищами (перформанс, хепенінг, інсталяції та ін.); прагненням «входження» у світовий художній контекст при повному збереженні національної неповторності.

Мистецтво – це неусвідомлена сповідь людства. Часто, коли людина ще не може в логічних поняттях сформулювати зародження нового світовідчуження, побудувати нову модель світу і визначити своє місце в ньому, мистецтво тільки йому властивими засобами розкриває багатство взаємовідносин людини й світу. І звертаючись до сучасного мистецтва, людина осягає, часто сама цього не помічаючи, суть світу, легко адаптується в складних, постійно змінних умовах [1].

На відміну від традиційного, сучасне мистецтво завжди прагне розкрити світорозуміння, самопізнання людини.

Мистецтво як форма свідомості акумулює життєвий і соціальний досвід. Представлене безліччю течій і напрямів, свідомо інваріантне, мистецтво XXI ст. постійне тільки в одному – у типі

ставлення до людської свідомості, якість якої воно весь час прагне докорінно змінити. І ось тут «усі засоби добрі» – від наслідування первісного мистецтва, дитячої творчості, від епатажу аж до мрії про далекі, трансцендентні світи.

Стан дослідження проблеми. Сучасне мистецтво перебуває у напруженому пошуку ідей, які допоможуть відновити втрачений зв'язок між тимчасовим і вічним, земним і небесним (матеріальним та ідеальним). Трансавангард – шлях пізнання, але він не дає готових результатів, не повчає, а лише налаштовує, закликає бути готовим до найнесподіваніших подій і фактів. Сучасне мистецтво легко грає з будь-якими формами, ситуаціями, ідеями [2]. Наприклад: Андрій Пузакулич своїм чародійним різцем оживляє дерев'яні пеньки та колоди, гілки та дошки. Він створює об'ємні фігури-персонажі (понад метр у висоту) з різноманітної тематики. Серед його робіт і працьовиті гуцули, і домашні звірі, міфологічні персонажі й казкові герої, видатні постаті та ікони, тощо; Василь Сідак – основа творчості ґрунтується на традиціях, звичаях, обрядах і людській моралі. Він створив розлогу галерею художніх образів у скульптурі малих форм, сюжетних композицій, виконаних у техніці круглого, горельєфного й барельєфного різьблення.

Серед представників закарпатського «трансавангарду» можна виділити яскраву постать Ловранта Бокотей, який наголошує, що форма є головною – висловлює нові ідеї та почуття, наочно представляє, творить не лише з власної фантазії: він опирається на те, що помічає довкола, помічає першим і відкриває для інших. Матеріал теж говорить, має власний настрій, характер, його потрібно поважати, любити – тільки тоді він дозволить ідеї виразитися в ідеальних лініях, передати енергію рук автора. Хтось має свій улюблений матеріал, хтось постійно експериментує, хтось намагається знайти унікальну фактуру, але спочатку всіх тривожить одне – момент дозрівання задуму.

Мета дослідження. Ловрант Бокотей через сучасність об'єднує світ минулий з майбутнім. Він сприймає мистецтво, як найвищий духовний орган, у якому зустрічаються життєві сили всього зовнішнього людства, а внутрішні сили людства виступають насамперед. Унікальність мистецтва, за Гегелем, полягає в тому, що воно виражає «глибинні людські інтереси, всеосяжні істини духу. У творі мистецтва народи вклали свої найзмістовніші вну-

трішні споглядання й уявлення. Мистецтво часто служить ключем, а в деяких народів – єдиним ключем для розуміння їхньої мудрості й релігії» [3].

Ловрант Бокотей органічно поєднує класичні, модерні й пост-модерні прийоми творчості – міметичні, експресивні, синергетичні, симуляційні. Виникає «асамбляж» методів художньої творчості, він намагається показати нікчемність і величність життя. Відбувається спроба синтезувати в процесі творчості різні починання, створюючи новий погляд на предмет – об'ємний, повний, емоційно насичений. Усе це перейшло від його живописних полотен у пластичні образи.

Кожна його скульптура – це перетікання, перетин, перехід один в одного, універсальний обмін між минулим і повсякденністю, квантовий стрибок у майбутнє, тобто взаємоперехід і взаємодія різних сфер життя.

Автор намагається осмислити себе в іншому часово-просторовому вимірі: для нього важливіше сутність твору, аніж співвіднесення скульптурних зображень із простором.

Ловрант Бокотей тривалий час проживав на Далекій Півночі, де уже вирізнявся із загальної маси митців своїм оригінальним творчим обличчям. Саме в цей час він створює перші скульптури з гіпсу в техніці «а-ля буккеронеро». Цьому посприяла і ґрунтовна освіта, яку він здобув у Львівському інституті декоративно-прикладного мистецтва (сьогодні – Львівська національна академія мистецтв, закінчив 1970 р.). Улюбленими вчителями були Б. Соїка, К. Звіринський, Л. Пушкеш, Л. Медвідь, Д. Крвавич, І. Самотос.

Після повернення на Батьківщину на початку ХХІ ст. Ловрант одразу ж розпочав активну творчу діяльність у двох напрямках: живопис і скульптура. Створювані фактурні образи в живописних полотнах митець вирішив втілити в об'ємних пластичних формах з дерева, а тому живопис і скульптура органічно поєднані між собою. Складається враження, що дерев'яна скульптура виливається з картини, ніби ртуть, і застигає у віртуальних абстрагованих образах.

Унікальність технології створення скульптури полягає у використанні лише бензопили. На це його надихнула група різьбярів з Прибалтики, з якою він зустрівся на пленері в Угорщині. Процес створення прибалтами дерев'яних скульптур бензопилою справив на нього величезне враження. Після повернення на

Закарпаття взяв до рук бензопилу, до цього незнайомий йому інструмент, і став творити трансаванґардні скульптури.

Починаючи роботу над скульптурою, митець не створює в уяві її образ. У процесі роботи саме дерево веде бензопилу, підказуючи, у якій постаті воно хоче втілитись. Так з дуба постають величні скульптури «Апостолів», а з яблуні, груші, горіха та сливи – витончені та ніжні форми «Леді Гаґа», «Єднання», «Моя сім'я», «Фігура жінки».

2008 року Л. Бокотей почав роботу над масштабним проектом, у задумці якого було створення скульптурної композиції з дванадцяти фігур, на в'їзді до с. Чинадієво Мукачівського району, які символізували б дванадцять апостолів. Це було задумано як календар, де він по-своєму репрезентує власні ціннісно-сміслові коди. Дванадцять символів космічного порядку і спасіння, Зодіаку, завершеності, вічності, повноти, сили, могутності. Так, наприклад, перший місяць у календарі – січень, йому символізує свій знак зодіаку, коштовний камінь і один з апостолів. Саме в той місяць, до якого належить одна із скульптур, автор і відтворював, для того щоб відчути атмосферу. Формується, так би мовити, бриколажна думка, що вміщує так зване реальне, надреальне та ірреальне, утворюються в його мозку кодо-мовні повідомлення [4].

На жаль, проект не було втілено через відсутність фінансування, а тому автор спромігся створити лише чотири фігури з дуба майже 3 м заввишки.

Натомість у автора виникла ідея зробити власний музей, в основі якого стали згадані чотири фігури «Апостолів». Наповнюючи колекцію для майбутнього музею, Ловрант почав експериментувати з різними породами дерев, а саме – явір, липа, горіх, яблуня, груша. Під час роботи почав вивчати внутрішній світ кожного пластичного образу: конструкцію, структуру, фактуру. Автор з'ясував, що кожне дерево має свою енергетику, і саме підказує тематику, залишається лише доробляти природну форму. Наприклад, на одній з перших робіт майстер відтворив абстрагованого «Лінивця».

Скульптор постійно експериментує, створюючи абсолютно новаторські речі. Завдяки своїм експериментам з формою, у його роботах можна побачити принцип пластичного вираження, який сформувався в три тематично-образні групи.

Перша група представлена анімалістичним жанром у формі

авторського бачення та пластичного розуміння («Лінивець», «Лебедина пісня», «Морські котики»).

Друга група – жіночі образи. Подовжені силуети, узагальнено трактовані голова й обличчя, усі ці формальні якості автор використовує для того, щоби передати містичну, невловиму сутність джерела творчої сили, жіночого за своєю природою. Створює атмосферу, пронизану тонкою грою почуттів та емоцій, які виражають містичну концепцію жіночності. («Фігура жінки», «Леді Гага», «Подруга Бабака»).

Третя група ґрунтується на використанні архетипних знакових уявлень Ловранта, прагне до узагальненого передання певних станів. Немов архаїчний майстер, насичує пластичні форми магічною символікою, його роботи начебто невикінчені, фрагментарні, не деталізовані, при цьому вирішальне значення надається пошуку універсальної, позачасової багатозначної форми, її органічності навколишньому простору, силі внутрішнього змісту. Художнє освоєння матеріалу розглядається як міфотворчість усесвіту, а тому справляє враження вічного творення життя на стійких національно-культурних моделях. Скульптурні форми створюють глобальні концепції між тимчасовим і вічним. («Інь-янь», «Єднання», «Погляд», «Чотири стихії», «Всесвіт», «Інтрига»).

У своїх роботах, вважає Ловрант, слід уникати конкретності, щоб упоратися з такими абстрактними елементами як символ, асоціація і відносність, тому всі фігуративні та абстрактні інтерпретації відтворює на відкритому повітрі, аби злитися з живою природою. Кожна його скульптура – це подорож, тому її можна розвинути з усіх ракурсів і з будь-якої відстані.

У його творах приваблює робота з формою: подібно до поетів, він римує, ритмує, досягає гармонійного звучання, дуже вдало обігруючи трансформацію пластичних образів, які є засобом вираження духовного – пристрасті, натхнення, вихору емоцій.

Ловрант Бокотей здійснив переакцентування на значущість форми, пов'язав з матеріальним вираженням творчості, які можуть стати завданнями: впливати на свідомість глядача з більшою ефективністю, більшою емоційністю, повідомляючи по своєму про життя. Він виробляє нові способи художнього мислення, здатні не тільки «відбивати», зображуючи, але й перетворювати і навколишню реальність й реальність внутрішнього світу людини.

Митець є надзвичайно багатогранною людиною. Твори є ви-

словом його особистості, цьому сприяють різні чинники: життєвий досвід, бажання висловлювати себе завжди в новий, незнаний спосіб. Енергія митця, його свідомість, сприйнятливість та інтуїція, а також близькість навколишнього середовища стали потужним засобом у творчості.

Не маючи чіткого розуміння, як має виглядати робота, не опанувавши правильне технічне виконання, скульптор передає внутрішній простір композиції, що вражає неймовірною динамікою, незупинним рухом, якоюсь магічною енергетикою. Складається враження, що його світ і мислення уподібнюються бриколажу, пазлам, що вибирають різні художні, культурні мови, дискурси, які нескінченно говорять один з одним.

1. Левчук Л.Т., Оніщенко О.І. Основи естетики. – К. : Вища школа, 2000. – 271 с.
2. Український авангард 1910–1930 рр. – К. : Мистецтво. – 1996.
3. Ортега-и-Гассет Х. Естетика. Философия культуры. – М. : Искусство, 1991. – 200 с.
4. Оніщенко О. Художня творчість: проект некласичної естетики. – К. : 2008. – 232 с.
5. 100 великих скульпторів / [сост. С. А.Мусский]. – М. : Вече, 2002. – 480 с.

ANNOTATION

Lianna Bokotey. Sculpture of Transcarpathian Post Avant garde – plastic images by Lovrant Bokotey. In the article is given analysis of plastic images of a transavantgarde artist Lovrant Bokotey. Modern art is being described as a mean of finding ideas that will help to restore the lost connection between the temporal and the eternal, heavenly and earthly (material and ideal). The author has formed a unique kind of technology to create sculptures using only a chainsaw. Through his experiments with form in three thematically-shaped groups, a principle of plastic expression can be observed.

Keywords: transavantgarde, bricolage, plastic shape, archetype, «a la bucchero nero».

АННОТАЦИЯ

Лианна Бокотей. Скульптура закарпатского поставангардизма – пластический образ Ловранта Бокотей. В статье рассмотрен анализ пластических образов трансавангардиста Ловранта Бокотей. Описывается

современное искусство как средство поиска идей, который поможет восстановить утраченную связь между временным и вечным, земным и небесным (материальным и идеальным). У автора сформировалась своеобразная технология создания скульптуры с помощью только бензопилы. Благодаря своим экспериментам с формой в его работах прослеживается принцип пластического выражения в трех тематически-образных группах.

Ключевые слова: трансавангард, бриколаж, пластическая форма, архетип, «а-ля буккеронеро».